

Eduskunnan Perustuslakivaliokunta
00102 Eduskunta
Sähköposti: pev@eduskunta.fi

Asia: Saamelaiskäräjien lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi

Viite: **Eduskunnan Perustuslakivaliokunnan kuuleminen hallituksen esityksen HE 132/2015 johdosta**

1. Johdanto

Eduskunnan Perustuslakivaliokunta on pyytänyt Saamelaiskäräjien asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa 4.2.2016 pidettävään asiantuntijakuulemiseen hallituksen esityksen HE 132/2015 vp Hallituksen esitys eduskunnalle Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi johdosta. Esityksen mukaan Metsähallitus olisi perustuslain 84 §:n 4 momentissa tarkoitettu valtion liikelaitos. Ympäristöministeriön toimialaan kuuluvissa julkisten hallintotehtävien hoitoa koskevissa asioissa Metsähallitus olisi ympäristöministeriön ohjauksessa. Metsähallituksen yleistehtävänä olisi hoitaa, käyttää ja suojella hallinnassaan olevaa valtion maa- ja vesiomaisuutta kestävästi. Metsähallituksen liiketoiminnan toimialana olisi valtion maa- ja vesiomaisuuden taloudellinen hyödyntäminen sekä maa- ja vesiomaisuuden hallintaan liittyvää liiketoimintaa harjoittavien tytäri- ja osakkuusyhtiöiden osakkeiden omistaminen. Metsätaloutta ja muuta markkinaehtoista liiketoimintaa Metsähallitus harjoittaisi omistamiensa tytäryhtiöiden kautta.

Metsähallitus hoitaisi sille uskotut julkiset hallintotehtävät liiketoiminnasta eriytyessä julkisia hallintotehtäviä hoitavassa yksikössä. Julkisten hallintotehtävien hoidosta aiheutuvat menot rahoitettaisiin valtion talousarvioon otettavalla määrärahalta ja julkisten hallintotehtävien hoidosta kertyvillä tuloilla. Metsähallituksen yhteiskunnallisia velvoitteita täsmennettäisiin.

Metsähallituslaki on keskeinen laki saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytysten kannalta. Saamelaisen kotiseutualueen maista noin 90 % on valtion hallinnoimia ja saamelaisten perinteiset elinkeinot ovat riippuvaisia näiden alueiden erilaisista maankäyttömuodoista. Perinteisten saamelaiselinkeinojen kanssa kilpaileva maankäyttö heikentää jo nyt merkittävästi saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytyksiä.

Saamelaiskäräjät ei voi kannattaa hallituksen esitystä Metsähallituksen uudelleenorganisoinnista. Saamelaiskäräjien tiedossa ei ole, että esitetyn mallin mukaisesta kokonaisuudesta olisi tehty asianmukaista vaikutusten arviointia suhteessa saamelaisten oikeuksiin nauttia kielestään ja kulttuuristaan, mukaan lukien saamelaisten perinteiset elinkeinot.

Saamelaiskäräjät pitää välttämättömänä, että metsähallituslakiin otetaan vuoden 2014 hallituksen esitykseen sisältyneet säännökset saamelaisten kotiseutualueella tapahtuvasta suunnittelusta ja saamelaiskulttuurin heikentämiskiellosta (HE 264/2014, metsähallituslain 16a ja 16b §). Kun saamelaisten kotiseutualueen valtion maa- ja vesialueiden käyttöön liittyvät kysymykset ovat edelleen ratkaisematta (osittain ILO 169 –sopimuksen ratifiointitilanteen vuoksi), saamelaisten kotiseutualueen metsätalous ja kiinteistönjalostuskäytössä olevat valtion maa- ja vesialueet tulee siirtää julkisten hallintotehtävien alaisuuteen.

2. Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevan lainsäädännön valmistelu

Suomen hallitus antoi vuonna 2014 hallituksen esityksen metsähallituksesta annetun lain muuttamiseksi (HE 264/2014). Saamelaiskäräjät antoi 12.6.2014 lausuntonsa luonnoksesta hallituksen esitykseksi Metsähallituksen uudelleenorganisoinniksi. Vuonna 2014 annettu hallituksen esitys ei johtanut metsähallituksesta annetun lain muuttamiseen.

Nyt käsiteltävänä oleva Hallituksen esitys Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskeva lainsäädännöksi on pitkälle eduskunnassa kaatuneen vuoden 2014 hallituksen esityksen suuntainen. Nyt käsillä oleva esitys eroaa aiemmasta hallituksen esityksestä erityisesti saamelaiskulttuuria koskevien suunnittelua ja heikentämiskieltoa koskevien säännösten osalta, jotka on jätetty pois uudesta luonnoksesta. Kyseiset säännösesitykset oli valmisteltu maa- ja metsätalousministeriön asettamassa työryhmässä, jossa oli saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen edustus. Työryhmän esitykset oli otettu sellaisenaan vuoden 2014 hallituksen esitykseen. Saamelaiskäräjät pitää sovellettua lainvalmistelumallia, jossa saamelaiskäräjät oli saamelaisten kotiseutualueita koskevilta osin osallistunut valmisteluun alusta asti, hyvänä ja kannatettavana. Saamelaiskäräjät ei hyväksy, että työryhmän ehdotuksia ei ole sisällytetty tähän uuteen esitykseen.

Nykyisen esityksen syntyyn johtanut prosessi sisältää vakavia puutteita siihen nähden, mitä nykyaikaiselta lainvalmistelulta tulisi edellyttää. Suomea sitovan YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen 19 artiklan mukaan valtioiden tulee neuvotella vilpittömässä mielessä ja toimia yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät ja panevat täytäntöön lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimia, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin. Nykyistä esitystä valmisteltaessa on toimittu täysin päinvastoin. Esitys on käytännössä valmisteltu salassa ja edellisen esityksen aikaiset alkuperäiskansojen oikeuksia koskevat pykäläesitykset on kaikki jätetty pois neuvottelematta asiasta alkuperäiskansojen edustajien kanssa.

Vuoden 2014 Hallituksen esitys 264/2014 sisälsi sekä ILO 169 –sopimuksen ratifiointiesityksen ja esitykset metsähallituslakiin otettaviksi saamelaisten kotiseutualueen suunnittelua ja saamelaiskulttuurin heikentämiskieltoa koskeviksi säännöksiksi. Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan tämä menettely johtui siitä, että metsähallituslain kokonaisuudistuksen eteneminen nähtiin epävarmaksi ja toisaalta kyseiset saamelaisia koskevat säännökset nähtiin edellytykseksi ILO 169 –sopimuksen ratifioimiselle. ILO 169 –sopimuksen ratifiointi ei kuitenkaan ole edellytyksenä saamelaiskulttuurin suojan normipohjan vahvistamiselle metsähallituslaissa. Päinvastoin ILO 169 –sopimuksen ratifioinnin pysähtyminen vain lisää tarvetta saamelaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämiselle ja saamelaiskulttuurin suojan vahvistamiselle lainsäädännössä.

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota siihen, että saamelaiskulttuurin suojaa koskevien pykälien jättäminen pois lakiesityksestä ei perustu poliittisiin päätöksiin vaan siitä on lain valmistelussa päätetty vain virkamiestasolla. Eduskunta on keväällä 2015 hyväksynyt ILO 169 –sopimuksen sisällön ja samassa yhteydessä hyväksynyt myös metsähallituslakiin otettavien saamelaiskulttuurin suojaa koskevien pykälien sisällön. Syksyllä 2015 Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevan lainsäädännön kuulemistilaisuuksissa ja annetuissa lausunnoissa saamelaiskulttuurin suojaa koskevien pykälien palauttamista lakiesitykseen vaativat saamelaiskäräjien ohella kolttien kyläkokous, Paliskuntain Yhdistys, saamelaisten kotiseutualueen paliskunnat, useat saamelaisjärjestöt ja kunnat.

Pohjoismaisen saamelaissopimuksen solmimiseksi käydyissä neuvotteluissa on vuoden 2015 aikana saavutettu periaatteellinen yhteisymmärrys sopimuksen lukujen 1-3 sisällöstä. Sopimuksen lukujen neljä ja viisi on tarkoitus käsitellä muun muassa oikeuksia maahan, vesiin ja luonnonvaroihin. Näiden lukujen osalta neuvotteluja jatketaan keväällä 2016 Suomen neuvotteluvaltuuskunnan kokoontuessa 10.2. ja varsinaisen kokouksen ollessa alustavasti 7.-8. maaliskuuta. Tässä vaiheessa selvinee suuntaa-antavasti se, onko sopimusta edes teoriassa mahdollista saada aikaan kuluvan hallituskauden aikana. Toisaalta oikeusministeri Lindström on Saamelaiskäräjille 19.11.2015 toimittamassaan tiedotteessa todennut hallituksen tarkoituksena olevan kuluvalle kaudella pohjoismaisen saamelaissopimushankkeen edistäminen.

Suhteessa nyt kyseessä olevaan Metsähallituksen uudelleenorganisointiin tämä tarkoittaa sitä, että mikäli viime hallituskaudella lakiluonnokseen neuvotellut saamelaisten oikeuksia käsittelevät pykälät jäävät pois esityksestä, ei myöskään pohjoismaisen saamelaissopimuksen lukuja 4 ja 5 voida saada aikaan. Näin voidaan tähänastisten neuvotteluiden perusteella sanoa. Tai mikäli sopimuksen aikaansaamiseen todella pyritään, tarkoittaisi tämä metsähallituslain uudelleen avaamista lähitulevaisuudessa, mikä ei pelkästään rationaalisuussyistä ole järkevää. Metsähallituslaki on saamelaisten maa- ja luonnonvaraoikeuksien kannalta kaikkein merkittävimpiä erityislakeja ja sen vuoksi merkitykseltään erittäin tärkeä kokonaisuus saamelaisten kannalta. Mikäli saamelaiskulttuurin suojaksi muotoillut aiemmat pykälät siis jäävät pois esityksestä, on selvää, että hallitus toimii Saamelaiskäräjille ilmoittamaansa tarkoitusta pohjoismaisen saamelaissopimuksen edistämisestä -vastaan.

Suomi on saanut useasti kansainvälisiltä ihmisoikeuselimiltä kehotuksia parantaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta erityisesti liittyen saamelaisten kotiseutualueen maa- ja vesialueiden hallintaan. Kansainväliset velvoitteet edellyttävät, että saamelaisilla on oltava nykyistä paremmat mahdollisuudet päästä vaikuttamaan heitä koskevien asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon. Metsähallituslakiesitys ei täytä näitä edellytyksiä, vaan tulee toteutuessaan vaikuttamaan päinvastaisesti, todellisia vaikutusmahdollisuuksia heikentäen.

Kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen toimeenpanoa valvova YK:n ihmisoikeuskomitea on antanut Suomelle suositukset sopimuksen toimeenpanemiseksi 24.7.2013. Komitea on tarkastellut erityisesti sopimuksen artikloja 1, 26¹ ja 27 ja kiinnittää huomiota työryhmän perustamiseen vahvistamaan saamelaisten oikeutta osallistua maan- ja vedenkäyttöä koskevaan päätöksentekoon. Komitea toteaa kuitenkin huolestuneisuutensa siitä, että saamelaisilta puuttuu osallistumis- ja päätöksentekovalta asioissa, joilla on perustavanlaatuaista merkitystä heidän kulttuurilleen ja elämäntavalleen, mukaan lukien kysymyksissä, jotka koskevat oikeutta maahan ja luonnonvaroihin. Komitea panee myös merkille, että viranomaisten ymmärrys ja sovittelunhalu koskien saamelaisten elämäntapaa saattaa olla riittämätön ja, että juridinen selkeys puuttuu koskien maankäyttöä alueilla, joita saamelaiset ovat perinteisesti asuttaneet. Komitea kehottaa, että Suomen tulisi edistää saamelaisten oikeuksien toteutumista vahvistamalla saamelaisten edustuksellisten instituutioiden, kuten saamelaiskäräjien, päätöksentekovaltaa. Sopimusvaltion tulisi lisätä ponnistelujaan lainsäädäntömuutosten tekemiseksi saamelaisten oikeuksien täysimittaiseksi takaamiseksi heidän perinteisillä alueillaan varmistamalla, että saamelaisyhteisöjen oikeutta vapaaseen, ennalta tapahtuvaan ja informoituun osallistumiseen heitä koskeviin poliittisiin prosesseihin ja kehittämishankkeisiin noudatetaan.²

¹ Kaikki ihmiset ovat oikeudellisesti yhdenvertaisia ja oikeutettuja ilman minkäänlaista syrjintää yhtäläiseen lain suojan. Tässä suhteessa lain tulee kieltää kaikki syrjintä ja taata kaikille henkilöille yhtäläinen ja tehokas suojelu rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää vastaan.

² CCPR/C/FIN/CO/6

Suomen ratifioima taloudellisia, sivistyksellisiä ja sosiaalisia oikeuksia koskeva yleissopimus takaa samansisältöisenä kansojen itsemääräämisoikeuden samoin kuin KP-sopimus. TSS-komitea on antanut edellisen kerran Suomea koskevat suositukset vuonna 2007³. Komitea on huolestunut siitä, että vaikka sopimusvaltio onkin pyrkinyt ratkaisemaan kysymyksen maanomistuksesta ja -käytöstä saamelaisten kotiseutualueella, kysymyksen ympärillä vallitseva oikeudellinen epävarmuus vaikuttaa kielteisesti saamelaisten oikeuteen ylläpitää ja kehittää heidän perinteistä kulttuuriaan ja elämäntapaansa, erityisesti poronhoitoa.⁴

Suomi on allekirjoittanut YK:n julistuksen alkuperäiskansojen oikeuksista. Julistus velvoittaa Suomea. Alkuperäiskansajulistuksen mukaan alkuperäiskansoilla on itsemääräämisoikeus. Julistuksen 19 artiklan mukaan valtioiden tulee neuvotella vilpittömässä mielessä ja toimia yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät ja panevat täytäntöön lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimia, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin.

Edellä mainitun perusteella saamelaiskäräjät pitää välttämättömänä, että metsähallituslakiin otetaan vuoden 2014 hallituksen esitykseen sisältyneet säännökset saamelaisten kotiseutualueella tapahtuvasta suunnittelusta ja saamelaiskulttuurin heikentämiskiellosta (HE 264/2014, 16a ja 16b §). Saamelaiskulttuurin heikentämiskielloa koskevassa säännöksessä sanan olennaisesti asemesta on käytettävä ilmaisua ”vähäistä suuremmassa määrin”, kuten vesilain 2 luvun 8 §:ssä.

Saamelaiskäräjät esittää, että metsähallituslakiin lisätään seuraavat saamelaiskulttuuria suojaavat säännökset:

[16 a §]

Saamelaisten kotiseutualueella tapahtuva suunnittelu

Valmisteltaessa saamelaisten kotiseutualueella valtion maa- ja vesialueiden hoitoa ja käyttöä Metsähallituksen tulee yhteistyössä saamelaiskäräjien ja koltta-alueella kolttien kyläkokouksen kanssa selvittää suunnitelmista aiheutuvat vaikutukset saamelaisten oikeudelle alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä harkita mahdollisten haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavat toimenpiteet.

[16 b §]

Heikentämiskiello

Saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevat tai vaikutuksiltaan sinne ulottuvat, valtion maa- ja vesialueilla toteutettavat Metsähallituksen suunnitelmat ja hankkeet on laadittava ja toteutettava siten, etteivät ne vähäistä suuremmassa määrin heikennä saamelaisten mahdollisuuksia käyttää heille alkuperäiskansana kuuluvia oikeuksia harjoittaa perinteisiä saamelaiselinkeinoja tai muutoin ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan taikka kolttien elinolosuhteita tai heidän mahdollisuuksiaan harjoittaa mainittuja elinkeinoja koltta-alueella.

Saamelaiskäräjillä ja kolttien kyläkokouksella on oikeus hakea muutosta Metsähallituksen tekemään hallintopäätökseen sillä perusteella, että päätös on heikentämiskiellon vastainen.

³ E/C.12/FIN/CO/5

⁴ Komitea kehottaa sopimusvaltiota toteuttamaan kaikki tarvittavat toimet, joilla varmistetaan, että metsänhakuut ja muu toiminta, joita yksityiset tällä hetkellä harjoittavat saamelaisten kotiseutualueella, eivät rajoita saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää perinteistä kulttuuriaan ja elämäntapaansa, erityisesti poronhoitoa, eivätkä heidän taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksiensa käyttöä. Lisäksi komitea kehottaa sopimusvaltiota - neuvotellen asiasta tiiviisti kaikkien osapuolten kanssa, saamelaiskäräjät mukaan lukien - löytämään asianmukaisen ratkaisun kysymykseen maanomistuksesta ja -käytöstä saamelaisten kotiseutu-alueella sekä ratifioimaan pikaisesti itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan ILO:n yleissopimuksen N:o 169.

Tämän lisäksi saamelaiskäräjät esittää, että 9 § Ministeriön ohjaustoimivalta 2 momenttia täydennettäväksi seuraavalla tavalla (muutokset kursivilla).

Eduskunnan päätettyä valtion talousarviosta asianomainen ministeriö päättää Metsähallituksen palvelutavoitteista ja muista toimintatavoitteista, Metsähallituksen tulostavoitteesta ja tuloutustavoitteesta sekä tarvittaessa peruspääoman muutosta koskevan eduskunnan päätösten toimeenpanosta. *Saamelaisten kotiseutualuetta koskevien tavoitteiden osalta on kuultava saamelaiskäräjiä saamelaiskäräjälain § 9 mukaisesti sekä kolttaluuetta koskevien tavoitteiden osalta on varattava kolttien kyläkokoukselle mahdollisuus lausunnon antamiseen ennen päätöksentekoa asiassa.* Tulostavoite on asetettava niin, että Metsähallitus voi saavuttaa 8 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettut, liiketaloudellisesti kannattavat palvelutavoitteet, yhteiskunnalliset tavoitteet, saamelaisten kotiseutualueen erityistavoitteet sekä muut toimintatavoitteet *kestävän kehityksen mukaisesti.*

Saamelaiskäräjät pitää välttämättömänä, että myös Metsähallituksen tulostavoitteissa ja tulosohejauksessa huomioidaan saamelaiskulttuurin suoja.

3. Saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevien metsähallituksen hallinnoimien alueiden asema metsähallituksen taseessa

Jos metsähallituksen uudelleenorganisointi toteutetaan, saamelaiskäräjät esittää, että saamelaisten kotiseutualueen valtion maa- ja vesialueet liitetään kokonaisuudessaan julkisten hallintotehtävien taseeseen, jolla voitaisiin varmistaa saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien täysimääräinen toteutuminen lakiehdotuksen mahdollisen voimaantulon jälkeenkin. Koska huomattava osa saamelaisten kotiseutualueen maista kuuluisi Saamelaiskäräjien käsityksen mukaisesti talousmetsäalueeseen, jonka taloudellisesti hyödyntämisestä vastaa perustettava yhtiö, seuraisi tästä vakavia ristiriitoja alueiden käytön intressien yhteensovittamisessa, ja on todennäköistä, että ristiriitoja ei saada osapuolia tyydyttävästi ratkaistua, mikäli alueiden hyödyntämiselle asetetut taloudelliset tuottotavoitteet ovat vastaavat kuin talousmetsävyöhykkeellä tavanomaisesti.

Saamelaiskäräjät kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että metsätaloustoiminta ei ole taloudellisesti kannattavaa saamelaisten kotiseutualueella. Luonnonolosuhteet, metsien hidaskasvu, pitkät etäisyydet ja yhteiskunnallisten velvoitteiden noudattaminen tekevät metsätaloustoiminnasta nyky muodossaan taloudellisesti kannattamatonta. Metsätaloustoiminnan yhtiöittäminen voisi johtaa hakuiden merkittävään lisääntymiseen saamelaisten kotiseutualueelle johtaen uusiin metsäkiistoihin, alueellisiin ongelmiin ja Metsähallituksen toiminnan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden ja arvostuksen heikkenemiseen.

Esitetty malli on hyvin ongelmallinen yhteiskunnallisten velvoitteiden kannalta, koska esitettyssä mallissa metsätaloustoiminta siirtyisi yhä enemmän markkinavetoiseksi ja liiketalouden periaatteiden mukaan tapahtuvaksi. Metsätalouden yhtiöittäminen ja käyttöoikeuksien luovuttaminen olisi ensimmäinen askel valtion metsätaloustalouden myymiseen ja siihen, että valtio luopuisi metsätaloustoiminnasta pitkällä tähtäimellä. Luonnon monimuotoisuuden sekä muiden yhteiskunnallisten velvoitteiden toimeenpano talousmetsissä ei voida ulkoistaa yksityisille yhtiöille, vaan valtiolla tulee olla vastuu nyt ja tulevaisuudessa ekosysteemipalvelujen turvaamisesta myös talousmetsissä. Yksinoikeuden purku johtaisi valtion maiden metsätaloustoiminnan avaamiseen kilpailulle joko kokonaisuutena tai alueittaisina tai toimialueiden osina.

Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan esitetty malli heikentäisi alueellista yhteistyötä siirtäen toimivallan liikeyhtiön päähallinnolle sekä maa- ja metsätalousministeriölle, joka voi ohjata yksikköä käyttöoikeussopimuksella. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan esitettyssä mallissa on perustus-

laillisia ongelmia. Perustuslain kannalta on epäselvää, mitä asioita voidaan jatkossa hoitaa osakeyhtiön henkilöstön toimesta, mitä emoliikelaitoksessa ja mitä viranomaisyksikössä. Myös yhtiön toistaiseksi jatkuvan yksinoikeuden perustuslainmukaisuus on selvittämättä samoin kuin esitetyn mallin vaikutukset saamelaisten perustuslaillisiin oikeuksiin.

Saamelaisten kotiseutualueella esitetty hallintomalli voisi johtaa hyvin suuriin ongelmiin, koska kotiseutualueen olosuhteet ovat erilaisia muuhun Suomeen verrattuna. Hallintomalli ja metsätaloustoiminnan yhtiöittäminen olisivat hyvin ongelmallisia, koska saamelaisten maa- ja vesioikeuksia ei ole ratkaistu. Hallintomalli hankaloittaisi ILO 169-sopimuksen ratifiointia. Tilanteen ollessa epäselvä saamelaisten kotiseutualueen metsätalous ja kiinteistönjalostuskäytössä olevat maa- ja vesialueet tulisi siirtää julkisten hallintotehtävien alaisuuteen. Wienin yleissopimuksen 17 § mukaan (SopS 33/1980) valtiot eivät saa tehdä tyhjäksi sellaisten sopimusten sisältöä, jonka ne ovat hyväksyneet ja aikovat ratifioida. Suomi on hyväksynyt ILO 169 -sopimuksen ILO:n 76. konferenssissa ja täten se ei saa ryhtyä toimenpiteisiin, jotka heikentäisivät sopimuksen tarkoitusta ja tavoitteita.

Metsähallituslakiesityksen 12 §:n perustelujen mukaan pykälän 2 momentin 9-kohdassa tarkoitettu luonnonvarasuunnitelma olisi valtion maa- ja vesiomaisuuden käytön suunnittelua ja valmistelua koskeva Metsähallituksen sisäinen asiakirja, jolloin se ei olisi hallintopäätös. Suunnitelmiin sisältyviä strategisia linjauksia on tarkoitus käsitellä myös tulohjausprosessissa ohjaavien ministeriöiden kanssa.

Luonnonvarasuunnitelman velvoittavuus ja toimeenpano jäisi esitettyssä mallissa vähäiseksi. Koska kyseessä ei ole hallintopäätös ja sen toimeenpano jäisi tulohjauksen varaan, sen velvoittavuus metsätalouslyhtiölle jäisi epäselväksi. Käytännössä olisi mahdollista, että metsätalouslyhtiön ei tarvitsisi noudattaa luonnonvarasuunnitelmaa. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan luonnonvarasuunnitelman on oltava hallintopäätös. Nyt esitettyssä mallissa saamelaiskäräjillä ei olisi valitusmahdollisuutta luonnonvarasuunnitelmasta. Luonnonvarasuunnitelmat ovat keskeinen dokumentti, joilla ohjataan alueiden käyttöä ja metsätaloutta.

4. Valtion metsätalouslyhtiö

Osakeyhtiön tehtäväksi asetettaisiin metsätalouden harjoittaminen yksinoikeudella valtion omistamalla maalla ja puutavaran toimittaminen asiakkaille. Saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten maa- ja vesioikeuksia ei ole ratkaistu. Saamelaisten kotiseutualueen osalta ei voida puhua valtion omistamasta maa-alueesta, vaan voidaan ainoastaan todeta, että kyseessä on valtion hallinnassa oleva maa-alue.

Yhtiön lakiin ei ole kirjattu nykyisen Metsähallituksen metsätalouden erityistehtäviä monikäyttö-metsätalouden edistämisestä ja maankäytön suunnittelusta sidosryhmäneuvotteluihin eikä kokonaisaloudellisen näkökulman huomioonottamiseen metsätalouden harjoittamisessa. Yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet on kirjattu vain liikelaitosta koskevaan lakiin ja niiden johtaminen osakeyhtiön toimintaan jää yhtiön käyttöoikeussopimuksen varaan.

Osakeyhtiöllä ei olisi velvollisuutta noudattaa julkisuuslakia, koska se voisi vedota liikesalaisuuteen. Julkisuuslakia ei lain 4 §:n mukaan sovelleta osakeyhtiöissä. Saamelaisten kotiseutualueella hakkuukohteista on neuvoteltu saamelaiskäräjien ja paliskuntien kanssa hyvinkin tarkasti ja hakkuukohteita on voitu muuttaa neuvottelujen perusteella. Yhtiö voisi nykyisessä mallissa vedota liikesalaisuuteen hakkuuiden suunnittelussa.

Luovutusvaltuutusta koskevan 2 §:n mukaan yhtiölle luovutettaisiin siirtokelvottomat käyttöoikeudet valtion hallinnassa oleville alueille metsätalouden harjoittamiseen, metsätalousliiketoiminta sekä immateriaaliset oikeudet ja irtain käyttöomaisuus. 3 §:n mukaan maa- ja vesiomaisuutta koskevaa käyttöoikeutta luovutettaessa ja sen ehtoja tarkistettaessa on huolehdittava, että Metsähallituksesta annetun lain 6 ja 7 §:ssä tarkoitettujen yleisten ja muiden yhteiskunnallisten velvoitteiden toteuttaminen turvataan ja luonnonvarojen käyttöä koskevia alueellisia suunnitelmia noudatetaan. Valvonta Metsähallituksen yhteiskunnallisten velvoitteiden noudattamisesta tapahtuisi vain luovutuksen yhteydessä. Saamelaiskulttuurin turvaamisvelvoite jäisi mahdollisesti vain käyttöoikeussopimusten varaan metsätalousalueella. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan esitystä ei voida pitää asiallisena. Saamelaiskulttuurin turvaamisvelvoitteen on välttämätöntä koskea myös metsätaloutta harjoittavaa yksikköä, muuten saamelaiskulttuurin suoja jää toteuttamatta.

Lakiesityksen 4 §:n mukaan perustettavalle yhtiölle annettaisiin oikeus metsätalousalueilla edustaa valtiota maanomistajana sekä antaa kulkuoikeuksia, käyttöoikeuksia sekä oikeus rakentaa valtion maalle poronhoidon harjoittamiseksi tarpeellinen laite tai rakennelma ja poronhoitolain (848/1990) 39 §:ssä tarkoitettu erotusaita.

Esitys siirtäisi julkisia hallintotehtäviä osakeyhtiölle ja hämärtäisi metsätalousyhtiön toimintaa entisestään. Esitys on ongelmallinen myös siksi, että lakiesityksessä ei viitata siihen, noudatetaanko uuden yhtiön toiminnassa julkisuuslakia. Metsätalousyhtiön henkilöstö ei toimisi uudessa mallissa virkavastuulla ja sen päätehtävänä olisi metsätaloustoiminta. Se, että osakeyhtiö voisi edustaa valtiota maanomistajana, on perustuslain kannalta hyvin ongelmallinen eikä saamelaiskäräjien käsityksen mukaan edes mahdollinen.

Esityksen yhteiskunnallisia vaikutuksia on arvioitu hyvin suppeasti erityisesti suhteessa saamelais-ten oikeuteen alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää oma kulttuuriaan. Luonnoksen sivulla 22 väitetään jopa virheellisesti, että esityksen arvioidaan osaltaan vahvistavan saamelais-ten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan. Esitys ei kuitenkaan sisällä mitään saamelais-ten oikeuksia vahvistavia säännöksiä. Saamelaiskulttuurin suoja koskeva sääntely ehdotetaan pysyttäväksi nykyisellä tasolla, ja esitys organisaatiomuutoksineen kokonaisuudessaan heikentää saamelaiskulttuurin tarpeiden huomioon ottamisen mahdollisuuksia metsähallituksen liiketoiminnassa.

Inarissa 3.2.2016

Merk.
Tiina Sanila-Aikio
Puheenjohtaja

Esko Aikio
vs. ympäristösihteeri

Puheenjohtaja päätti lausunnosta 3.2.2016 kuultuaan varapuheenjohtajia.